

Beigazolódott, hogy a demokratikus államok éppen társadalmi berendezkedésük jellege, a jogállamiság követelményrendszerének érvényesítése folytán – a terrorizmussal szembeni harcban – bizonyos értelemben védtelenek. A terrorcselekmények megelőzését, elhárítását teljes bizonyossággal egyetlen hatalom sem garantálhatja. De beigazolódott az is, hogy korunkban a demokrácia exportja is sokkal bonyolultabb, mint ahogyan korábban az amerikai vezetés gondolta.

Bár a bevezetőben feltett kérdésre csak a jövő adhat választ, mégis a jelen történései tükrében megállapítható, hogy a huntingtoni álláspont látszik beigazolódni.

Az előadás összegzése és konklúziójaként hivatkozom egy minden tekintetben mértékadó véleményre: II. János Pál pápa fogalmazott úgy, hogy a „... hívőknek – tartozzanak bármely valláshoz is – azt kell hirdetniük, hogy soha nem lehetünk boldogok egymás ellenében”.

Szuhai Ilona

A terrorizmus sajátos formája Törökországban

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.148

A terrorizmus általános helyzete

Törökország több évtizede prioritásként kezeli a terrorizmust. Napjainkban is aktívak a szeparatista és a szélsőséges csoportok az országban. A legjelentősebb szeparatista szervezet a Kurd Munkáspárt (török nevének betűszava: PKK), amelyet terrorszervezetként tart nyilván Törökország mellett az EU és az USA is. A PKK többször megváltoztatta elnevezését (Kurd Szabadság és Demokrácia Kongresszusa – KADEK, illetve Kurd Népi Kongresszus – KONGRA-GEL), és ernyőszervezeteket hozott létre. A Kurd Községek Uniója – KCK mozgalom igyekszik valamennyi kurd politikai csoportot tömöríteni. A PKK-n kívül több kisebb baloldali terrorcsoport is jelen van az országban. Ezek közül a legfontosabb a Forradalmi Népi Felszabadítási Párt/Front – DHKP-C, amely 2013-ban egy súlyos, halálos áldozatokkal járó öngyilkos robbantást hajtott végre az ankarai USA nagykövetség ellen, az indokolás szerint a csoport az USA külpolitikája ellen lépett fel a támadással. A vallási alapú terrorszervezetek 2001. szeptember 11. után kerültek a középpontba. Törökországban mintegy 10 ilyen szervezet ismert, azonban az al-Kaida és a török Hizbullah kivételével a többi csaknem megszűnt.

Politikai és katonai vezetők gyakran hangoztatják, hogy a PKK olyan Törökországnak, mint az al-Kaida az USA-nak.¹ A PKK törökországi tevékenységének gyökerei azonban összekapcsolódnak a történelemmel.

1 <http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/a-different-war-on-terrorism-the-us-turkey-and-the-pkk>
(Megnyitva: 2014. november 9.)

Történelmi gyökerek

Ma a 25–30 millióra becsült kurd népesség az egyik legnagyobb olyan etnikai csoport, amely saját állam nélkül létezik Törökország, Irán, Irak és Szíria területén.² A kurdkérdés egyidős a modern Törökországgal. A modern Török Köztársaságnak központi eleme a nacionalizmus. Az eszmevilág alapvető részét képezi. A nacionalizmus szellemében történő nevelés már az általános iskola legalsó osztályában elkezdődik és a későbbiekben is egy általánosan használatos „eszköz” a politika számára.³

Az Oszmán Birodalom szétesését követő sèvres-i szerződés 1920-ban nemzetközileg elismerte a kurd népnek az autonómiához és a függetlenséghez való jogát. 1923-ban azonban a lausanne-i békeszerződés megpecsételte a törökországi kurdok sorsát. Ebben a szerződésben ugyanis felülvizsgálták és részben megváltoztatták a sèvres-i békeszerződést. A lausanne-i szerződés értelmében, Törökországban csak vallási kisebbségek léteznek, tehát a muzulmán vallású kurdokat nem tekintik kisebbségnek, ezért kisebbségi jogokat sem követelhettek a múltban. Kemal Atatürk nacionalista politikájának egyenes következménye lett az a több mint 30 kurd lázadás, melyek ellenére a török vezetés a kurd nép teljes asszimilációját tűzte zászlajára, s ennek során bezárták a kurd iskolákat és megtiltották a kurd nyelv használatát.⁴

Abdullah Öcalan, színrelépésével azonban változott a helyzet, és a hirtelen feltámadó kurd nemzettudat több ezer, mindenre elszánt ellenséget szült Törökországnak. Az 1978-ban megalapított PKK klasszikus sztálinista struktúra szerint épült fel, tagsága és vezetői ismertek.⁵ A szervezet 1984-ben kezdte meg fegyveres harcát az önálló Kurdisztán megteremtéséért. A szervezet vezetőjét 1999-ben halálra ítélték, a büntetést azonban 2000-ben életfogytig tartó börtönbüntetésre változtatták.

Módszerek

A PKK kétféle módszert alkalmaz. Egyrészt a katonai egységek elleni támadások jellemzők a vidéki területeken, másrészt a robbantásos merényletek a városközpontokban, melyek egyre több civil halálát és sérülését okozzák. A legtöbb polgári áldozatot követelő merényletért a Kurdisztáni Szabadság Sóllymai – TAK vállalta a felelősséget. Ez a szervezet Öcalan elfogása után vált ki a PKK-ból, és elkötelezett a fegyveres harc folytatása mellett. 1984-ben a harcok még csak vidéki akciókra korlátozódtak, majd az 1990-es években sorozatban követtek el városi terrorcselekményeket. Fő célpontjaik minden esetben a török államiság megtestesítői, a kormányzati tisztviselők (állami alkalmazottak, köztük pl. tanárok) a katonaság és a csendőrség. A harcok súlyossága miatt 1987-ben szükségállapotot vezettek be az érintett délkelet-anatóliai tartományokban, amelyet csak 2002-ben oldottak fel. A nyilvánvaló korlátok és hiányosságok ellenére a PKK mégis egyszerű, radikális baloldali csoportosulásból képes volt egy jól

2 Maya Arakon: Kurds at the transition from the Ottoman empire to the Turkish Republic. Turkish Policy Quarterly, Vol. 13, No. 1, 2014 Spring, 139.

3 Balázs Judit: Törökország Kelet és Nyugat között. 2009, Budapest – Kairó, 119.

4 Balázs Judit: i. m. 173.

5 Balázs Judit: i. m. 180.

működő, politikai és fegyveres szárnnyal rendelkező, Törökországra és Európára is kiterjedő szervezetet létrehozni. Noha egy konvencionális háborúban a török hadsereg nem tudja felvenni a harcot, ellenben a gerilla harcmodort alkalmazó PKK eddig sikerrel élte túl a török fegyveres erők újabb és újabb offenzíváit is.⁶

2011-ben a súlyos terrortámadások felerősítették a török kormány kritikáit Európával szemben annak ellenére, hogy Törökország és az Európai Unió között hosszú évek óta párbeszéd folyik a terrorizmuselleni harc kérdésében. A kritikák szerint egyes EU-tagállamok megengedők a PKK-val szemben és az európai hatóságok nem fogják el a PKK-aktivistákat. Törökország sokkal határozottabb és konkrétabb terror elleni együttműködést vár az európai partnerországoktól. Törökország hosszú ideje sérelmezi, hogy a PKK pénzügyi támogatáshoz jut Európából, s azzal vádol bizonyos országokat, hogy így közvetve vagy közvetlenül támogatják a terrorszervezetet.⁷ 2013-ban a kormány úgy vélte, hogy a PKK célja a polgárháború kirobbantása Törökországban, amelyhez az arab tavaszt egy lehetőségnek tekinti. A terrorszervezet harckokat kezdeményezett a katonasággal a török városokban és azt a benyomást akarta kelteni, hogy Törökországban a Szíriához hasonló feszültség alakult ki.

Olyan esetek is előfordultak, hogy településeket akart a csoport az ellenőrzése alá vonni (Semdinli), amelynek következtében helyi háború alakult ki a szervezet és a hadsereg között.⁸

A terrorizmus és a kábítószer-kereskedelem összekapcsolódik az illegális migrációval. A török hatóságok szerint az ország területén működő terrorista szervezetek részt vesznek az európai országokba irányuló illegális migráció szervezésében.⁹ Elősegítik a Törökország keleti részéről induló utazást, majd Európában támogatják a migránsok letelepedését. Viszonzásul pénzt kap a PKK, és arra kényszeríti a migránsokat, hogy lojálisak legyenek a szervezethez, vagy ha nem tudnak fizetni, a szervezet tagjává válnak. A nagyszámú migráns között könnyen bejuthatnak az EU-ba a terrorizmus céljával érkezők. Az illegális migrációs és a kábítószer-csempészesi útvonalak gyakran azonosak. Az Europol terrorizmusról szóló éves jelentése¹⁰ megerősíti, hogy Európa továbbra is finanszírozó és logisztikai terület, illetve menedék a PKK részére.

A békefolyamat

A kurdkérdés hivatalos megítélésében 2005-ben fordulat következett be. Erdogan, akkori miniszterelnök kijelentette, hogy *„csak a demokratikus hiányosságok megszüntetésével és a kurdok lakta térség gazdasági problémáinak együttes orvoslásával lehet kezelni a*

6 Egeresi Zoltán: A PKK: marxista terrorszervezetből nemzetépítő gerillasereg? <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2012/ProMino12-2-07-Egeresi.pdf> (Megnyitva: 2014. november 9.)

7 http://www.todayszaman.com/diplomacy_turkey-puts-more-pressure-on-europe-to-curb-pkk-activities_261436.html (Megnyitva: 2012. február 8.)

8 Egeresi Zoltán: Békefolyamat Törökországban: útban a történelmi kiegyezés felé? MKI-tanulmányok T-2013/11. 7.

9 Személyes interjú, 2011. Ankara.

10 EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). 9. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europol_tsat14_web_1.pdf (Megnyitva: 2014. november 19.)

szélsőséges, szeparatista erők által támasztott kihívást". Ez a kijelentés óriási viharokat kavart és megosztotta a török társadalmat, annak ellenére, hogy a kérdés megoldását az „egy állam – egy nemzet – egy zászló” keretein belül képzeltek el. Egyik oldalon a török nacionalistákat, másikon az önállóságukért küzdő kurd kisebbség tagjait (a PKK tagjait és szimpatizánsait) találjuk.¹¹

2009-ben az ún. kurd-nyitás keretében a kormány széleskörű párbeszéddel kezdte a kurdkérdés kezelését. Később titkos tárgyalások is folytak a háttérben a PKK képviselőivel, majd a szervezet bebörtönzött vezetőjével. Mindezek eredményeként 2013 márciusában Öcalan egyoldalú tűzszünetre szólított fel a szélesebb békefolyamat részeként. Ankara pedig kijelentette, hogy nem indít támadásokat a milítánsok ellen. 2013-ban megkezdődött a PKK milítánsainak kivonulása Törökországból. 2014 októberében azonban török harci gépek PKK-célpontokra tüzeltek az iraki határ közelében. Az incidens fokozta az ország délkeleti részén a kurdok közötti haragot, ami azért alakult ki, mert Ankara nem avatkozott be a Kobane-t támadó Iszlám Állam ellen.¹² Davutoglu miniszterelnök novemberi nyilatkozata szerint azonban a PKK nem teljesítette a fegyverletételt és a kivonulást, ahogyan ígérte.¹³

Új kihívások: Kobane és a PKK rehabilitációja

A magát Iszlám Államnak nevező szervezet támadásai Észak-Szíriában, a török határnál fekvő Kobane városánál azt eredményezték, hogy a kurd harcosok az észak-iraki gerillák támogatásával védik a települést. Jelentős presztízszt szereztek maguknak azzal, hogy képesek voltak befolyásolni az összecsapások kimenetelét és a geopolitikai helyzetet. Az USA Iszlám Állam elleni stratégiájának része a kurd gerillák felfegyverzése és kiképzése.

Politikusok és elemzők egyenesen azt latolgatják, hogy talán ez lehet az alkalmas pillanat arra, hogy megfosszák a PKK-t a „terrorista” jelzőtől.¹⁴

Összegzés

Reális az a feltételezés, hogy a demokratizáló folyamat erősíteni fogja Törökország egységes struktúráját. A belső konfliktusok megoldásával erősebb belpolitikai légkört teremthet.¹⁵ A Kobane-val kapcsolatos határozott török álláspont, a törökországi demonstrációk leverése és a tűzszünet megsértése történelmi fordulópontot teremtett a PKK-val megkezdett békefolyamatban, amelynek célja a harminc éve tartó és több mint negyvenezer áldozatot követelő fegyveres összecsapások lezárása. A békefolyamat kudarca súlyos következményekkel járhat a NATO-tagállam és az EU-ba igyekvő Törökország számára.

¹¹ Balázs Judit: i. m. 183.

¹² <http://rudaw.net/english/middleeast/turkey/141020141> (Megnyitva: 2014. október 20.)

¹³ http://www.todayszaman.com/anasayfa_turkish-pm-calls-on-pkk-to-begin-laying-down-arms_364069.html (Megnyitva: 2014. november 17.)

¹⁴ <http://rudaw.net/english/middleeast/08112014> (Megnyitva: 2014. november 10.)

¹⁵ Ertan Efgil: Analysis of the AKP Government's Policy Toward the Kurdish Issue. Turkish Studies Vol. 12, No. 1, March 2011, 36.